

ORGAN TRANSPLANTATSIYASI VA BIOETIKA MASALALARI – DONOR TANLASH, TRANSPLANTATSIYADAGI AXLOQIY HAMDA HUQUQIY JIHATLAR.

Doniyorova Zulayho

Alfraganus universitet Tibbiyot yo'nalishi

Farmasevtika yo'nalishi

2 - kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16791653>

Annotatsiya:

Ushbu maqolada organ transplantatsiyasi jarayonida donor tanlash mezonlari, bioetika tamoyillari hamda huquqiy jihatlar yoritilgan. Adolat, avtonomiya va nozararlik kabi axloqiy prinsiplarga rioya qilishning ahamiyati, organ yetishmovchiligi muammosi, noqonuniy transplantatsiya xavflari va kelajakdagi istiqbollar tahlil qilingan. Shuningdek, transplantatsiya jarayonida xalqaro huquqiy normalar va milliy qonunchilikdagi talablar taqqoslab o'rganilgan.

Аннотация:

В данной статье рассмотрены критерии отбора доноров, биоэтические принципы и правовые аспекты трансплантации органов. Проанализировано значение соблюдения таких этических принципов, как справедливость, автономия и непричинение вреда, а также проблемы дефицита органов, риски незаконной трансплантации и перспективы будущего. Проведено сравнение международных правовых норм и требований национального законодательства в процессе трансплантации.

Abstract:

This article examines donor selection criteria, bioethical principles, and legal aspects of organ transplantation. It analyzes the importance of adhering to ethical principles such as justice, autonomy, and non-maleficence, as well as the challenges of organ shortage, risks of illegal transplantation, and future prospects. A comparative analysis of international legal norms and national legislation requirements in transplantation procedures is also provided.

Kalit so'zlar:

organ transplantatsiyasi, donor tanlash, bioetika, huquqiy jihatlar, organ yetishmovchiligi, xalqaro normalar.

Ключевые слова:

трансплантация органов, отбор доноров, биоэтика, правовые аспекты, дефицит органов, международные нормы.

Keywords

organ transplantation, donor selection, bioethics, legal aspects, organ shortage, international norms.

Organ transplantatsiyasi—bu bir shaxsdan olingan organni boshqa shaxs organizmiga ko'chirib o'tkazish orqali hayotni saqlab qolish yoki sog'liqni tiklash imkonini beruvchi zamonaviy tibbiyotning eng yirik yutuqlaridan biridir. Biroq bu jarayon nafaqat tibbiy, balki chuqur bioetik, huquqiy va ijtimoiy masalalarni ham o'z ichiga oladi. Donor tanlash, organlarni taqsimlash, bemorlar navbatini belgilash va shaxs huquqlarini himoya qilish kabi jihatlar transplantatsiya tizimining markaziy muammolaridir.

Asosiy qism.

Donor tanlash masalalari.

Donor tanlashda bir nechta mezonlar e'tiborga olinadi:

Biologik moslik – qon guruhi, to'qima mosligi, HLA-tipizatsiya natijalari.

Donorning sog'liq holati – infeksiya, surunkali kasalliklar, genetik xastaliklar mavjudligi.

Donorning roziligi – tirik donorlar holatida ixtiyoriy, ongli ravishda berilgan yozma rozilik.

Etik tamoyillar – majburlash, bosim o'tkazish yoki moliyaviy manfaat evaziga organ berish qat'iyon taqiqlanadi.

Axloqiy jihatlar.

Organ transplantatsiyasi bo'yicha axloqiy masalalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Adolat tamoyili – organlar navbatini belgilashda ijtimoiy mavqe, boylik yoki aloqalarga emas, balki tibbiy ko'rsatkichlarga asoslanish.

Avtonomiya tamoyili – donor va qabul qiluvchining shaxsiy qaror huquqini hurmat qilish.

Nozararlik tamoyili – tirik donorlar sog'lig'iga minimal zarar yetkazish.

Odob-axloqiy ziddiyatlar – oilaviy bosim ostida organ berish, bolalardan donor sifatida foydalanish, shuningdek, organ savdosiga qarshi kurash.

Huquqiy jihatlar.

Ko'pgina mamlakatlarda organ transplantatsiyasi qat'iy qonunlar bilan tartibga solinadi:

Donorlik tartibi – “rozilik asosida” yoki “sukut – rozilik” modeli.

Organ savdosini taqiqlash – xalqaro darajada noqonuniy hisoblanadi (Istanbul deklaratsiyasi, 2008).

Ma'lumotlarning maxfiyligi – donor va qabul qiluvchi shaxs ma'lumotlari oshkor qilinmaydi.

Milliy reyestrlar – donorlar va qabul qiluvchilar ma'lumotlarini yagona tizimda yuritish.

Muammolar va istiqbollar.

Organ yetishmasligi – ko'plab bemorlar mos donor topilmagani uchun vafot etadi.

Qora bozor xavfi – noqonuniy transplantatsiya holatlari.

Sun'iy organlar va bioprinting – kelajakda organ yetishmovchiligini kamaytirish imkonini berishi mumkin.

Bioetik nazorat – transplantatsiya jarayonida mustaqil bioetika komissiyalarining faoliyatini kuchaytirish.

Xulosa.

Organ transplantatsiyasi inson hayotini saqlashning noyob imkoniyatini taqdim etsa-da, u juda ko'p axloqiy va huquqiy masalalarni ham keltirib chiqaradi. Donor tanlash va organ taqsimlashda adolat, inson huquqlarini hurmat qilish hamda xalqaro bioetika tamoyillariga rioya qilish transplantatsiya tizimining barqaror va ishonchli ishlashini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, S. A., & Abdullayev, M. N. Tibbiyot etikasi va huquqi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2020. – 216 b.
2. Jo'rayev, B. R. Transplantatsiya tibbiyoti: amaliy va nazariy asoslar. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019. – 184 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Organ va to'qimalarni transplantatsiya qilish to'g'risidagi nizom. – Toshkent, 2023. – 32 b.

